

JAZYK A „ESTETIKA“ ZABÍJENÍ

ALEXEJ MIKULÁŠEK

Elektronická média jako „techzpravy.cz“ nebo „volny.cz“ přinesla 15. března článek opatřený následujícím titulkem: *Masivní úder v Íránu řídí algoritmy. Nové systémy samy určují tisíce cílů k okamžité likvidaci. A podtitul? Umělá inteligence zúžila vojenské velení na úroveň, která vyvolává noční můry jako ze science fiction.*

Text se odvolává na respektované elektronické zdroje, jakými jsou *Financial Times*, *The Guardian*, *South China Morning Post* nebo na informace publikované na webu „U. S. Department of War“ (zdá se, že přejmenování Ministerstva obrany na Ministerstvo války alespoň zde funguje).

Na první pohled titulek kombinují dvě protikladná lexikální pole, a to lexikum destrukce (*úder, masivní, likvidace*), lexikum technokratické racionality (*algoritmus, systém, řídit, určovat*). Tato kombinace vytváří charakteristický mediální efekt, tedy *destrukce je prezentována jako technický proces*. Podtitul technickou racionalitu jednak rozšiřuje (*umělá inteligence, vojenské velení, zúžení na úroveň*), jednak přidává třetí mediální efekt, a to hororově napínavého efektního příběhu jako z filmu (*noční můra, science fiction*).

Ponechme stranou obsah článku a zaměřme se na jeho titulek, který jej ostatně dobře vystihuje. V knížce *My a Oni v informační válce* jsem použil pojem „pozicovaný diskurs“, který se pro analýzu takovýchto mediálních výstupů vcelku dobře hodí. V této souvislosti jej lze chápat jako takové jazykové uspořádání, které jednak předdefinuje interpretaci události, ale také emocionálně „kalibruje“ recepci, samozřejmě neutralizuje morální problémy spojené s násilím a cíleným zabíjením, a konečně nahrazuje konkrétní realitu (destruované objekty, zuhelnatělá lidská těla, otrávené končetiny, ekologické škody) abstraktním technickým jazykem.

Nejde o přímou válku slov mezi účastníky války, ale o propagaci pozice v ní, o přizpůsobení jazykového materiálu, přizpůsobení výběru faktů a o tlumočení celistvého konceptu, jehož adresátem není protilehlá strana, ale široká veřejnost, o jejíž vědomí se vede „psychologický zápas“.

Jistě lze psát také o propagandě, jde o jakýsi administrativní styl násilí, jak jej mj. popsal Victor Klemperer v monografii *Jazyk Třetí říše*, ovšem lexém *propaganda* je současně výrazem pozice, kterou zaujímá tvůrce a konzument mediálního výstupu – My se bráníme. Naše zpravodajství je pravdivé. My bojujeme s dezinformacemi a propagandou nepřítel, Oni jsou agresori, Jejich novináři

jsou propagandisté, šíří lži a dezinformace Jejich zločinného režimu.

Titulek obsahuje lexémy *úder, masivní, Írán, řídit, algoritmus, nový, systém, určovat, sám* (samostatně), *cíl (tisíce cílů), okamžitý, likvidace*, které si rozebereme z hlediska diskursu (pozicované prezentace) války jako zážitkového uměleckého žánru, efektní podívané, (video)hry, především však výrazu úspěšných technických inovací.

Probereme si je systematicky a všechny. „Úderné“ substantivum *úder/úder* eufemisticky nahrazuje podstatné jméno „útok“ nebo „bombardování“, zjemňuje krvavou realitu a implikuje jakousi jednorázovou, až chirurgickou akci. Množné číslo by utvářelo lexikální pole blízké nějakému „férovému silovému sportu“, nejlépe boxu, v němž se zasazují úder v ringu (zde „v Íránu“). Implikuje rovněž třídu – úder, zásah, „parádní“ úspěch. Jednoznačně je minimalizována fakticita dlouhodobého násilí a utrpení, která jednorázový „úder“ doprovází jako jeho důsledek. Adjektivum *masivní* minimálně zvyšuje dramatický účinek onoho „úderu“, činí jej silným, mocným, dynamickým a hrozivým. Výraz *Írán* rovněž zjednodušuje geopolitickou realitu (má se jednat o vládu, armádu, konkrétní „struktury“). De facto jde o ničení materiálních i duchovních hodnot a lidských životů, ale zde má prostorové ukotvení – prostor „v Íránu“. Státní jméno se stává homogenním subjektem, nepřimo se utváří obraz personifikovaného aktéra zápasu (boxerského).

Sloveso *řídit* přenáší vojenskou akci do oblasti managementu a techniky s doprovodnými významy kontroly, racionality, plánování. Násilí je stylizováno jako operace řídicího (ale už ne někým řízeného) systému. Abstraktní podstatné jméno *algoritmus* implicitně znamená výpočet, optimalizaci, logickou nutnost. Rovněž patří do diskursu technologické modernity a legitimizuje proces bombardování jakoby čistě vědeckou racionalitou, dokonce vytváří efekt jakési čiré objektivnosti. Diskurs tak depersonalizuje rozhodování o smrti.

Kombinace slov *nový a systém* rovněž vytváří narativ, resp. představu technologického pokroku. V mediálním diskursu je novost téměř vždy hodnotová (hodnotná), poutá pozornost: zde budí dojem, že technologie přináší efektivnější (čistší, „nekrvavý“) způsob vedení války. Zájmeno *sám* jako příslovce *samostatně* demonstrovuje jakousi autonomii, automatizaci. Válka není prezentována jako „velký humanistický problém“, ale jako technologická inovace. Spojení *určovat cíle* představuje další eufemismus,

zjemnění, zmírnění reality páchnoucí ohořelými troskami a ostatky. Jde přece o proces výběru osob či objektů a o jejich následnou destrukci.

Jazyk používá abstraktní technickou formulaci, která skrývá následek. Adjektivum *okamžitý* implikuje reklamní rychlost, snadnost, efektivitu, vytváří dojem technologické převahy. Z hlediska mediálního stylu jde o „temporalizační dramatizaci“. Výraz *likvidace* patří mezi klasické byrokratické eufemismy násilí, kdy nahrazuje zabití, smrt, zničení. Výsledkem je, že smrt a destrukce jsou odstraněny ze sdělení. Likvidace „živé síly“, „měkkých cílů“, „kapacit režimu“ etc. o tom svědčí dostatečně.

Celý titulek využívá několik typických strategií mediálního válečného diskursu.

Dochází v něm k technologizaci násilí, jež je prezentováno jako algoritmus, systém, řízení. Eufemizace smrti vede k tomu, že namísto slov jako zabít, bombardovat, zničit se používají uhlazenější, efektnější, tedy úder, likvidace, cíl. Válka se stává jakousi dramatickou akcí – slova *masivní, okamžitý, nový* jistě zvyšují dramatický účinek. A konečně nelze zapomenout na depersonalizaci; prosvítající akty násilí tu vykonává systém, algoritmus, nikoli konkrétní lidé (člověk). Záměrným mediálním efektem je paradox, tedy krvavá realita války je prezentována jako technologická inovace. Čtenář vnímá událost nikoli jako extrémní lidskou tragédii, ale jako extrémně přesnou strategickou operaci, jako technologický pokrok.

Podobné jazykové mechanismy analyzovali například Victor Klemperer (byrokratický jazyk násilí, tedy *Jazyk Třetí říše*), George Orwell (román *1984*, v němž je analyzován politický diskurs jako báze tzv. newspeaku zakrývajícího realitu), Stuart Chase (jazyk propagandy v *The Tyranny of Words*), František Marek (*Psychologie propagandy*), Norman Fairclough (moderní critical discourse analysis, např. *Language and Power*) a mnozí, mnozí další.

Nezapomínejme na ně.

Titulek představuje typický případ pozicovaného mediálního diskursu, kde jazyk technologizuje násilí, depersonalizuje smrt, událost dramatizuje, ale zároveň neutralizuje její etickou dimenzi.

Stručně parafrázováno na půdě Slovenského domu v Praze v rámci Literárního salonu č. 9 dne 25. 3. 2026.

Pohon spustila maďarská karta

Koncom minulého roka sa uskutočnila úvodná prezentácia publikácie *Novomeský & Horváth: Velikáni literatúry a politiky, zo Senice do sveta*. Jej podtitul znie: „Vlastenci alebo buržoázni nacionalisti?“ II.

Prvou monografiou s týmto podtitulom bola v rámci série publikácia o Clementisovi a Mináčovi, ktorá vyšla v roku 2023. Ako prvá nadväzovala na 100. výročia, súčasná pripomína 120. výročia narodenia dvoch slovenských dejateľov – kultúrnych politikov, slovenských spisovateľov – v roku 2024, keď k tomu výročiu bola zorganizovaná aj vedecká konferencia.

Po úvodnom slove sú v zborníku zoradené rozličné príhovory, spomienky, svedectvá a odkazy (účel poradia vedia zrejme len editori), pričom niektoré okrem zachytenia významu, ktoré tá či oná osobnosť alebo inštitúcia k obom umelcom prechováva, iný zmysel nemajú.

Viac informačnú než objavnú úroveň majú aj záverečné časti publikácie venované podujatiam o Novomeskom a Horváthovi a výberom z rozhovorov o nich a davistoch v *Slovenských pohľadoch*. Niekedy však aj drobná kvapka originálneho farbiva môže pomôcť pri výskume našich dejín a špeciálne významných osobností.

Medailóny oboch priekopníkov ducha z pera LUKÁŠA PERNÉHO je už iná káva. Ide v nich o zásluhný pokus vyrovnat sa s najnovšími historickými zisteniami o ich pôsobení, smerovaní a prežívaní v komplexnom pohľade. Prepracovanejší je Novomeského medailón, čo asi vyplýva z faktu, že autor je súčasným predsedom Spoločnosti Ladislava Novomeského.

Predtým, ako sa pokúsime trochu podrobnejšie venovať vedeckému zhodnoteniu ich činnosti, dovoľm si malý osobný odskok. Dlhé roky som žil v Ružinove, na sídlisku Pošeň. Tam som vychovil ZDŠ, ktorá po rokoch zbierania informácií získala hrdý názov kapitána Jána Nálepku, učiteľa, čo zo Slovenskej armády prebehol na druhú stranu a v bojoch proti nacizmu položil život. Dnes po kapitánovi v Ružinove neostala ani zmienka. Školu premenovali na Spojenú školu sv. Vincenta de Paul. Mnohí sme sa z tej školy rozprchlí práve do okolitých vzdelávacích inštitúcií, ja s niekoľkými na gymnázium na Ulici Ivana Horvátha, ďalší na Gymnázium Ladislava Novomeského (prítom stále išlo o jedno sídlisko).

V publikácii viac ráz spomínaný EDUARD URX v Ružinove mal takisto svoju ulicu, no dnes je premenovaná na Seberíniho. Oproti na sídlisku Trávniky sa dodnes zachovala Ulica Dr. Vladimíra Clementisa. Ale napríklad Novomeského trieda neďaleko Dunaja sa vrátila k názvu Karloveská. V tejto súvislosti, načierajúc už do jednej v monografii zverejnenej vedeckej eseji, sa možno pýtať, či sme pri ctení si minulosti lepší než povedzme obyvatelia Budapešti, ktorí po osadení pamätnej tabule v roku 1979 na budovu, kde sa Novomeský narodil, ju potichu v roku 2011 sňali a ktoviekam odložili či zahodili.

Lavičiarstvo je všade akosi trňom v oku – a to bez ohľadu na to, či sa ho budeme, alebo nebudeme zastávať. Keďže minulý režim priniesol, a to dokonca aj obom protagonistom, mnoho utrpenia, nečudo za takýto náhľad. Predpokladám preto, že na prvé počutie sa niektorým ročníkom otvorila vo vreckách nožičky, keď sú Horváth i Novomeský označení už v názve knihy za velikánov politiky.

Ako sa však čitateľ dozvie, ich veľkosť spočívala nie predovšetkým v slepom poslúchaní stranických príkazov, ale práve v ich kultúrnom a mravnom ponímaní, ba dokonca v pomoci niektorým prenasledovaným kolegom. Za Novomeským musíme tak napríklad vidieť aj jeho zakladanie viacerých národných inštitúcií, ktoré fungujú doteraz (Slovenská filharmónia, Slovenská národná galéria, Vysoká škola múzických umení, Vysoká škola výtvarných umení a ďalšie kultúrne a školské ustanovizne).

Zdôraznime ešte jednu skutočnosť, ktorá sa obyčajne nepretriasla, a je pritom interesantná: Aj v Maďarsku krátko po skončení druhej svetovej vojny dochádzalo k žalobám a odsúdeniam v rámci tamojšieho stranického vedenia. A práve odtiaľ prišlo Klementovi Gottwaldovi „psaničko“ – obžaloba, na základe ktorej sa spustil pohon na tzv. buržoáznych nacionalistov a ktorá lámala väzy a poslala do väzenia aj oboch našich spisovateľov. Ich skutočnou „vinou“ bolo vlastne iba vynútené dohľadanie na povojnovú výmenu menšín, o ktorej sa rozhodlo na iných, vyšších úrovniach, či iné dodržiavanie nariadení.

Množstvo často prvý raz zverejnených fotografií zo súkromných archívov svedčí aj o objavnom a citlivom prínose pri priekopníckom „znovu-oživovaní“ neraz neprávom zabúdaných osobností – aj našej literatúry.

Lukáš Perný, Ivan Horváth najml. (ed.) *NOVOMESKÝ & HORVÁTH: VELIKÁNI LITERATÚRY A POLITIKY, ZO SENICE DO SVETA „VLASTENCI ALEBO BURŽOÁZNI NACIONALISTI?“ II.* Martin: Matica slovenská, 2025

K. H. Borodubský

Plukovnícký

Plukovník Foltýn touží
stát se generálem.
Nezdary ho však souží.
Nespokojí se s málem.
Z problémů občany viní.
Vidí v nich jen stádo sviní.

Protokolářský

Protokolář Kolář z Hradu,
co nesnáší lež a zradu,
myslí na zadní kolečka
a hledá nového Holečka.
Nebo snad nového Haška?
A proč ne rovnou Vaška?

Milionářský

Na milion chvilék my nemáme čas.
Z paláců a vilek nese se náš hlas:
Kdo si chce hrát na vojáky,
kdo chce tanky a bodáky,
na vojnu se dej, chcímírům se směj!

Chcímírový

Raketová rampa prezidenta Trumpa.
Stojí to v NATO opravdu za to?
Nastolíme s ním mír trvalý a stálý,
anebo si naše děti zase prsty spálí?

Epigramy

Diktátorský

Trumputin a Zelolini
věští válku nejsou líní.
Jenže až odzvoní zvonec
poslední válce konec,
skončí jako Mussolini
nebo Hitler Židoborec.

Prognostický

Až se jednou otelí
fialové nutely,
budeme mít v čele
fungl nové tele!

TEATRO GRECO

Hlavní památka v Taormině, historickém sídle na území Metropolitního města Messina a jedna z hlavních památek na Sicílii. Kamenný teatr ve 3. století před naším letopočtem založili Řekové a v 1. století ho přestavěli Římané. Má průměr 109 metrů a je z něho výhled na Etnu. „Ve dne úchvatná scenérie antických zřícenin nad panoramatem města při mořském zálivu se zamyšleně dýmající Etnou v pozadí, v noci představení Aischylových či Eurípidových dramát pod hvězdnou oblohou... jako před dvěma tisíci let. I to je Sicílie,“ píše časopis *Země Světa*.

Bez velké nadsázky platí, že kamkoliv Řekové ve starověku přišli, všude stavěli v duchu řecké tradice divadla pod otevřeným nebem, s přibližně půlkruhovým svažitým hledištěm zahloubeným do svahu, který nabízela matka příroda. V případě mnohých řeckých divadel šlo o výkony obdivuhodné i po technické stránce, což platí i pro Taorminu – při prvních úpravách terénu pro budoucí hlediště bylo nutno odsekat a odvézt na 100 000 m³ vápencové skály!

Text a foto: Štěpán NIEDOBA

Poslední stokoruna

Něbylo jediného příslušníka Československé armády, který by neoslavoval konec základní služby, když začali vyhlížet poslední den svého krejčovského metru. Tak říkali zbytku sta dní do civilu. Odstřihávali, den co den, to jeden centimetr stále sympatičtější ubývajícího metru. Blízký konec oslavovali i mazáci jednotky, kde sloužil můj budoucí táta. Padla na to poslední stokoruna, a to byly nějaké peníze.

Psal se rok 1930 a vojáci sloužící u zvláštního útvaru na to měli. Byli to specialisté k dispozici francouzskému generálovi. Poradce byl na Slovensku už jako doma. Od začátku stál v čele velení jednotek bojujících proti Maďarské republice rad. Boje vrcholily v roce 1919. Maďari usilovali o uspořádání podobající se sovětům. Tam završovali vyhnání 180tisícového sboru zahraničních intervenčních jednotek. Většinou je tvořili vojáci Spojeného království a Francie. Nejpochetnější však byli českoslovenští legionáři. I tam hráli významnou roli důstojníci Francouzské armády. Třeba při vydání Kolčaka. Bolševikům ho vydali naši legionáři až po rozhodnutí francouzského důstojníka. Bílý maršál, zavilý antisemita v bojích proti Rudým, totálně zklamal. Jeho přijetí na Západ by jen posílilo sympatie, které ruská revoluce v Evropě sklízela.

Pepa, jak nazývali mého budoucího tatínka,

neměl žádnou frčku, ani hvězdičku důstojníka. Ale jako osobní trubač francouzského poradce byl jeho oblíbencem. Navíc, první trubku hrál v posádkové kapele. Bez ní se neobešla žádná přehlídka. Oblíbené plesy a zábavy v okolí, kde kapela také hrávala, měli rádi domácí Slováci. I většina nejzarytějších nacionalistů byla ochotna cítit se během zábavy, kde oblíbená kapela hrála, Čechoslováky.

Hudba a její interpreti otevírali lidem srdce. Zvláště náchylná byla děvčata. Ve víru tance jejich pohledy vzhlížely spíše na sólisty armádního orchestru, než na domácí chlapce nebo určité ženatého či jinak zadaného důstojníka. Ani Pepa neměl o zvoucí oči nouzi. Když při sólu povstal, jeho štíhlá postava, blondaté vlasy, modré oči a úzké rty, jako by srostly se zpívající trubkou. Na dívčí výzvy však nereagoval. Jeho srdce patřilo jiné.

S Lidou se znali od dětských let. Patřila skoro do rodiny Zatloukalů. I když se jí ujali, až když jí bylo osm let. Děti z Koutu, jak se říkalo okrouhlému náměstíčku hanácké vsi Čelčice, obklopenému výstavnými průčelími fasád statků, si hrály bez zábran. Žárlivé společenské přehrady

vyvolená Lidunka, zášť stihla i ji. Dokonce rodina Zatloukalových neušla nenávislné pozornosti. Někdo odkryl decentně tajené informace, odkud a za jakých okolností Lidunka jako opuštěné děvčátko přišla, když se jí Zatloukalovi ujali.

Už koncem roku, hned po stvrzení míru podpisem kapitulace Centrálních mocností ve Versailles 11. listopadu 1918 se vraceli přeživší vojáci. Otec Lidunky se ale opozdil. Zdržela ho cesta z hornatých končin Srbska přes revoluci zmítané Uhry a osamostatňující se Slovensko, novou součást Československa. Lojza, jak se děda Lidunky jmenoval, si z těžkých bojů proti rakousko-uherským, většinou maďarským jednotkám odvážel poraněné nohy. Špatně zhojené bolely a měnily ho v invalidu. Když v roce 1919 konečně byl doma, čekaly většinou jen špatné zprávy. Manželka právě umřela na chřipku, které se říkalo španělská. Zůstalo jen sedm dětí u sedláka. Skromné ubytování měly jen proto, že už odmalička sloužily spolu s mámou a tátou. Když se Lojza objevil práce neschopen, sedlák ho i s dětmi vystěhoval do stodoly za humny. V konci léta se jim dalo ještě přežít díky dobrým lidem obce, kteří pomohli, s čím jen mohli.

Jako příslušník odboje

proti Rakousko-Uhersku měl Lojza nárok na odškodnění, za léta aktivní účasti v bojích, utrpěná zranění a trvalé následky. Tak byli odměněni legionáři a výsluh se dočkali dokonce i vojáci, které zastihl konec války v poli poraženého mocnářství. Vše bylo nutné doložit. Několikaletá účast v bojích v Srbsku byla těžce prokazatelná. Zoufale očekávaná pomoc ve formě zaslužené penze proto nepřicházela.

Jakmile nastaly první mrazivé noci, situace celé rodiny začala být neudržitelnou. Děti drkotající zimou, s Lojzou stále více zesláblým a bezmocným, všichni pospolu hledali útočiště, kde by mohli přečkat nejhorší dny. Právě tehdy se ukázala síla soudržnosti vesnické komunity. Několik sousedů nabídl dočasné přístřeší dětem, někdo daroval teplé šatstvo a jiný přispěl potravinami, aby rodina v nouzi nehladověla. Tato nezištná pomoc jim umožnila přežít zimu a postupně se znovu postavit na vlastní nohy. I když ty Lojzovy sloužily čím dál hůř.

Byrokracie, která rychle navazovala na mocnářské zlozvyky, se „osvědčila“ i proti dětem trpícím zimou a bezmocnému tátovi. Ten v bolestech a zbaven veškeré naděje si sáhl na život. Z opuštěných dětí dva nejstarší odešli do světa. Ostatní si rozdělili rodiny sedláků místních i z okolí.

Nad Lojzou se uzavřel

neoznačený hrob na okraji hřbitova. Spáchal sebevraždu, a to církev, pokud nešlo o příslušníka panovnického rodu, neodpouštěla. Vše bylo uzavřeno a nastal klid. Netrval ale dlouho.

Novinář místních novin z Prostějova do nebe volající případ nenechal usnout. I když to pozůstalým dětem nepomohlo, byrokrati a místu příslušní volení zastupitelé, poslanec i sociální demokraté - všichni sklídili ztrátu na pověsti. Byl z toho skandál. Ale s léty vše upadlo v zapomnění. Až teď se někomu hodilo připomenout, že Lidunka je dcerou sebevraha. Anonym to neváhal rozšířit. Některé zlé duše se z přítmi přživily. A tak i v poměrně nábožensky vlašné a jinak velmi tolerantní obci se označení Lidunky za potomka sebevraha ujalo. Nemohl to opomenout ani děda František.

Prvorozenému synu hrozilo, že bude vyděděn a vykázan z domova. S Lidou začali přemýšlet, že zabalí to málo, co měli, a vydají se do světa. V úvahu přicházela Amerika. Tam už údajně byl Lidunčin starší bratr František. Ale z USA přicházely zvěsti o všeobecné krizi. Jako ničivý uragán se přelévala do Evropy. Mělo ji plně pocítit i Československo. Obavy zasáhly i malou ves na Hané.

Navíc Lidunka zjistila, že milenecké výlety a vřelá obětí v Háječku obklopeném a skrytém voňavými lány do zlata zrající pšenice nezůstaly bez následku. Když novinku o plodu lásky oznámila s obavou Pepovi, měla radost, že ji přijal bez nejmenšího zaváhání. Byl mladý, plný síly a energie. Věřil, že uspěje a ženu s dítětem uživí. Pomoc nakonec přišla, odkud ji už nečekali: od Pepova otce. František zprávu, že bude dědou, přijal příznivě. Předtím zatracovaného syna opět přijal. Ale dědicem a vedením statku v atmosféře pomluvy, že Pepa se žení s dcerou sebevraha, bez věna, táta rovnocenným sedlákem být nemohl. Najde se jiné řešení?

Dům s číslem 70,

přístavek k hlavní budově dědovy usedlosti, byl křiveným východiskem v nouzi. Domeček kdysi sloužil jako ubytovna pacholků a děveček bývalé rychty. Dlouho neobydlen zchátral. Na nezbytné opravy padly úspory. Pomohl mladší bratr Jan, který stanul v čele statku a stal se výhradním dědicem. Přispěl i starší sourozenec Karel, už dobře zavedený holič a kadeřník v sousedních Klenovicích. Když jim v tamním kostele farář požehnal, mohli se novomanželé nastěhovat do skromné domácnosti. Tam se po šesti měsících s asistencí porodní báby narodil zdravý kluk, o šest let starší brácha Alois.

Pepa, vyučen ševcem, řemeslo ovládal, ale v konkurenci s Bařou neměl nejmenší šanci. Navíc tu byli už dva ševci. Nedaleko navrátillec z Ruska. Tam bojoval nejprve jako legionář. Po bitvě u Bachmače vstoupil do Rudé armády. Když se vrátil, unikl pozornosti a měl dost zákazníků. Táta se dohodl s lépe prosperujícím mistrem Henigem. Tam za několika odpracovaných hodin pro mistra vzorně pečoval o obutí své rodiny.

S prací v době krize to bylo velmi zlé. Táta se uchýlil při vykládání a nakládání vagonů Československých drah. Často přicházel sedřen do úmoru. Na železnici zaznamenali svědomitost v práci a spolehlivost vedoucího partáka. Pepa dostal nabídku stálého zaměstnání. Po zaškolení, krátké praxi a zkouškách se stal hradlařem. S takovou malou červenou čepicí „výpravčím“ ještě menší železniční stanice v Čelčicích.

To se psal rok 1936

a vše vypadalo v nejlepší pohodě. Kromě definitivy v ČSD, jak se říkalo trvalému zaměstnání nádražáků, nebo lépe znějící modré armádě s nárokem na penzi, zůstal táta věren muzice. Hrál na trubku a křídlovku. V mnoha místech od Kojetína až za Prostějovem ho znali. Nechyběly obdivovatelky. Táta se ale věnoval rodině.

Na fotografii vypadali rodiče i jejich dva synové vzorně. Moc to všem slušelo. Jen já, oblečen do šatů dívenky, kterou jako druhé novorozeně čekali, jsem se tvářil nespokojeně. Měl jsem k tomu důvod?

V Čelčicích byl klid. Ale v Československu začínala hrozit krize, která už zasáhla Evropu. Nacistická rakovina metastázovala do okolí. Hitler se stal diktátorem. Nenechával nikoho na pochybách, že svůj *Mein Kampf* myslí vážně. Tato „Bible“ nacistů a Třetí říše, s autorem Hitlerem pevně u moci, ukazovala jen na hrozivé vyhlídky. Cílem vyvolené rasy árijsky zfanatizovaných Němců byl životní prostor. Měl Německo rozšířit až po Ural. Evropa se měla podat panské rase. Kdo se dobrovolně nepodrobí, měl být likvidován.

Hitlerova skvadra už ukázala cestu k eliminaci rasově, i jinak nevyhovujících. První koncentrační tábor v Dachau začal od svého vzniku s likvidací komunistů a Židů hned po nástupu nacistů v Německu k moci. Životní prostor říše vymezil Hitler v „Mém boji“ s přednostním cílem likvidace v cestě stojících Slovanů. Začalo být zřejmé, že překážíme i my s osamoceným ostrůvkem demokracie v Československu. Přízrak blížící se války začal být zřetelným. Zasáhne i naši rodinu?

JOSEF ONDROUCH (na snímku Ivo Havlíka), jeden ze zakládajících členů Unie českých spisovatelů, se dožívá 90 let. Narodil se 28. dubna 2036 v Čelčicích v okrese Prostějov. K jubileu našemu autorovi, který nyní žije v LDN v Mariánské Lázni, srdečně blahopřejeme, přejeme mu úspěšnou rehabilitaci, po které bude opět moci chodit bez opory tzv. chodítka. Přejeme také tvůrčí síly pro dopsání vlastní biografie, jejíž první část tiskneme.

střežené sedláky mezi dětmi nepřekážely. Ale s dospíváním majetek, odpovídající výsadám a postavení, se stával posvátně nedotknutelný i mezi nimi. Zatloukalovi k větším majetníkům gruntů nepatřili. Jejich Lída se ve svých sedmnácti jako mávnutím kouzelného proutku proměnila ze štíhlé dívky přehlížené, jedné z mnoha, v přitažlivou krásku. Největší místní frajeři ji začali oblétovat.

Na první zábavě,

kteř se mohla Lída zúčastnit, přecházela ve víru tance z rukou do rukou těch nejlepších. Vůbec nechápali, že nereagovala na zvoucí výzvy jejich pohledů. Neuspěl nikdo, kromě Pepy. V přestávce stačilo několik milých slov, obdivných pohledů zářivě jiskrných očí a rande bylo domluveno. Nezůstalo při prvním. Vzájemné poznávání až do hloubi duše doprovázelo souzvukem vzrušeně tlukoucí srdce. Láska poodhalovala skrytá tajemství těl láskou spřízněné dvojice. Vzrušení, vyvolávalo touhu a vznášelo ji až k oblakům lásky nebeské. Když Pepa na 18 měsíců narukoval, slib věrnosti se zdál být opravdovým. I bez potvrzení u oltáře se zrodila a vykvetla pravá láska mající sílu překonávat úskali. Podstoupí ale milenci zkoušky odloučení a vše ostatní, co doposud skryto vzkvétající lásce v netušené míře zamilovanou dvojici čeká?

Pepa byl myšlenkami už doma, u své milé, pro celý život vyvolené. Když ve slušivém obleku vystoupil z vlaku, Lída běžela vstříc objetí jeho silných paží. Uvítali ho doma v Koutě poněkud zastrčeného, na první pohled ne zrovna prosperujícího statku. Vládnul tam děda František. Rozsáhlá rodina volala po silnější ruce a nápaditosti v hospodaření. František jedním ani druhým neoplýval. Statek spíš upadal. Nemoci včetně obávané tuberkulózy si vybíraly svou daň. Zemřela tátova sestra Jarka i moje babička. František ztráty těžce nesl. Tím více se upíraly naděje vkládané do z vojny se navráťivšího, zdatného a na první pohled energii vyzařujícího Pepy. Byl prvorozeným synem, a i to ho předurčovalo být zachránce upadajícího statku a ohrožené rodiny. Světletější vyhlídky měl stvrdit sňatek s dcerou prosperujícího sedláka. Několik zájemců se nabízel s dcerami, jež slibovaly i tolik očekávané a záchranu přinášející tučné věno.

Rezolutní odmítnutí lákavého

majetku, bohaté nevěsty a manželství z rozumu vyvolalo skandál. Příkoří odnášel nejen Pepa. Drbům a nejhorším pomluvám byla vystavena celá rodina. Když se objevila na scéně Pepova

JAK RELAXOVAT ANEB JSEM SNAD CYKLOKRÁLÍK?

Nejsem králík a vzpomínám slov muže, podle kterého, a souhlasím, je volná jízda na kole rovna svobodě. Teprve za druhé či za třetí adrenalinu. Dne 17. dubna mi bylo dvašedesát a jeden den, vzal jsem v garáži jeden ze čtyř bicyklů a podle zásad „neboj, dýchej, čaruj“ šlapal mírně stoupajícími ulicemi podle tří bloků rodinných domů a bytovek.

U žlutě maloměstského nádraží zatočím k trati a potkám dva první protijedoucí cyklisty. Dojedu k nechráněnému přejezdu a vidím, že kdosi buduje celý hrad u oblíbené skály mého dětství. „Jak to, že mu to dovolili? Má ke skalce aspoň zadní dvířka z pozemku? Měl bych se přistě podívat. Ale spíš tuhle takzvanou Šibeničku obdivuje méně než já. Má ji jenom jako překážku ve výhledu?“

To už sjíždím k chráněnému rybníku. Pátek, a jak jsem měl čekat, u křižovatky chvilku musím dávat přednost, zatímco plecháči sviští. A přejezdu. Uhaním podle vody, okolo pomníku padlých a vykotlaného dubu. K loděnici, k sypané hrázi.

Kanoisti trénují na vlnách. Opřen o pobřežní lípu koukám na rybník a svět plný vil na protějším břehu. Mé pobřeží je pracně vymýcené, a tím rozšířené, a shnilé pařezy odstraněny, takže jsou pře-

záhadně zaslepena trním na okraji lesa. Z rozumných důvodů zde někdo usoudil, že bude lépe, když se lidé poválí jinudy! Jdu tedy s kolem po kraji pole a podle lesa a pozoruji zřejmě prázdný posed. Konečně se proderu na slepou lesní cestu. Dovede mě na místo zajímavého výhledu a lze posedět pod přístřeškem na rozcestí, ale zrovna tu někdo je a nechci rušit a rád pokračuji fascinující pěšinou pod borovicemi, která je tu přes půl století a jen ty borovičky mohutní.

Ta jehličnatá stezka mě lákala už v dětství. Vjedu odsud na širší komunikaci a pouštím bicykl u kdysi odkrytých základů starého kostela. K dispozici dvě lavičky. Opřu se na jedné o dub a lze si vyměnit tričko a trochu se napít. Na kole se zde vlastně jezdit nesmí, ale co: takřka nikoho jsem nepotkal a byl připraven slézt. Jedu velmi pomalu. Ocítám se na čemsi, co připomíná vonné horské louky. Opodál je románská rotunda a nějakí turisté, ale zarazí mě pohled na opačnou stranu, kde je nově vykácen kus lesa. Dojedu nad propastný sráz, potažený zelenými keři. Jsem na hraně kopce viditelný, rozhlížím se a hle, i tam dole si lidé budují na protějším svahu hrady. Schováváme se uvnitř jeden před druhým a vlastně záleží jenom na míře. Někdo se skrývá, ani o tom neví, a druhý až paranoidně. Jeden se obestaví hradem oprávněněji, ten druhý zbytečně a pouze symbolicky. Co mi připadá jako ideál? Znat pár těchto sousedů a být vítán. Všechny však člověk znát nemůže a snad ani nechce.

Sjíždím po trávě k rotundě, chvíli u ní sedím, je odsud výhled na klikatou řeku v údolí a městečko; ale jedna dáma dodnes vzpomíná, jak jsem ji sem vedl ve večerní mlze. Břidličnatý svah přede mnou je prudký a odedávna zarostlý křovím. Vím, že z něj kdysi pode mnou vyčnívá i takzvané Žižkovo koleno, zvláštní skalka, ale s kolem se tam dostává blbě. Vedu ho z kopce, chvíli sjíždím po lukách i normálně, i když méně tradiční cestičkou na vzdálené straně bývalého hradiště, a opět pozoruji čilou výstavbu paláců. „Co je lepší? Bydlet tady, nebo v Praze?“ Samozřejmě vím, že lepší je to na kraji Prahy nebo ještě spíš u Prahy; ale tady je to taky fajn a i v té Praze jste za chvíli, máte-li zájem. Soused tam do práce dojíždí vozem každý den.

Už vedu kolo po té nejprudší břidlici, když okolo mě hvízdnou cyklista: ten se s tím nepará a zvládne i masivní schody pode mnou. Taky nasedám a mým starou školu na pahorku, tam jsem chodil čtyři a půl roku, až do svých jedenácti. Uhaním malebnou uličkou, již jsme tam chodívali. Jak zní Raisova báseň? Cestička k domovu, známě se vine... Tak ještě přejet most a... Zdá se vám to osamělě? Musíte si uvědomit, že nejde o průnik

temnou Afrikou, takže ostražitosti stačilo minimum a lze všelijak spekulovat. Nejste sami se sebou rádi? Chyba. A jistě, i nesmrtelnost chrousta je zdatné téma, já to uznávám a nikomu neberu, ale osobně preferuji jiné záhady a například vymyslím pět literárních hrdinů, jejichž jména bych pohotově vystřelil, kdyby se mě na podobnou pětku, ehm, vůbec někdo ptal. Sherlock Holmes, Rumcajs, Kája Mařík, Pan Tau, Fantomas. Tečka. A pět prima spisovatelů? To je ošidnější téma. Nelze je vybrat. Ne. A jen momentálně bych uvedl následující klasiky. Gaston Leroux, Umberto Eco, Astrid Lindgrenová, Patricia Highsmithová, Ludvík Souček. Jemuž by v květnu 2026 bylo sto.

Ještě chvíli váhám nad řidítky, zastavím-li se společensky hned za novým mostem přes Úslavu u prkenné boudy s občerstvením, sedí tu v plném slunci přešle cyklistů a do Plzně je to po asfaltové cyklostezce jen pár kilometrů. Ale zdržím se toho a volně pokračuji mezi domy a bloky a brzy už naší ulicí... Jako svátost uznávám, že je lepší absolvovat podobný výlet s návštěvou a třeba za intenzivního kecání - a variant cyklotrasy je X. Pravda. Ale i osamělá vyjížďka potěší a má něco málo do sebe a nebudete se mnou vzápětí souhlasit, ale momentálně ignoruji moderní technologie. Možná to provždy nevydržím, to nevím, ale dnes brojím. Třeba kamarád Marek ne. Je in, všude nosí mobil, a když se spolu projdeme, ukáže mi detaily trasy, kterou jsme šlapali. Ouha, já vidím počty zvládnutých kilometrů i kroků, snad i tep jeho srdce a kalorií; spousty dalších údajů. Všecko má, on to všecko zná, on to ví - a nachlup přesně. Ovládá se. Mě to nezajímá. Proč bych to měl vědět? Jsem snad králík? Očekávám odpovědi.

Ilustrační foto: Ivo HAVLÍK

kážkou teprve dva kluci-rybáři, úplně si uzurpují stezku! Míjím je a pokračuji legendární pěšinou mezi výše položeným náhonem, který bude končit nad jezem, a níže tekoucí Úslavou, tahle místa mi nezevšední a trasa je někde tak úzká, že musím dávat bacha, abych nesletěl dolů do řeky nebo do bližšího náhonu. Zatočím přes něj po prkenné lávce a jsem na cestě u začátku chatové osady. Za chvíli lze náhon přejet i po pražcích a hezky po travičce dorazíte až k jezu, kde čeká lavička. Pustit kolo, usednout, zahledět se do víru a kupodivu nikde nikdo. „Dokázal bys přejít hřeben jezu s kolem a neuklouznout?“ Váhám. Stará smuteční vrba spouští clonu větviček takřka do proudu: byl by tu problém. Ale dřív jsem chodil. Naproti leží kraj bez chat.

Vracím se do městečka polní cestou a podjedu vysoké napětí, kvůli němuž támhle vytvořili paseku. Vozovka stoupá do výšin nad rybník, ale zase uhaní dolů. Potkávám dvě místní dámy a pána a zaslechnu něco o retardérech. „Dali pryč. Zase je vrátili.“ Jsem na návsi. Silnice je napůl zavřená, dělají nový chodník. Škvírou mezi autobusem a domem se dostávám ke starému baráku osazenému rodinou Vietnamců a měl bych pít vodu, ale koupím Red Bull a Colu. Prodá mi to dáma a je sympatické, že posleze koupili celý ten barák, ve kterém prodejna zabírá přizemí, a že bydlí v celém prvním patře hezky s dětmi. Nějakou dobu mě to až fascinovalo a každopádně jim přeji. A netykám jim, na rozdíl od některých spoluobčanů.

Vystoupat silnicí za město? Jasně, a je to jediný řádný kopec na trase. Původně jsem počítal, že slezu, ale kupodivu zvládám. Ještě kousek asfaltkou k Tymákovu a přichází polní odbočka, ale je

PAVOL JANÍK

STROM Z ČISTÉHO NEBA

Zamračený strom
znova buráca

Strom s rozkonárenými bleskami
zaplní vesmír popraskaným světlem

Šialený strom sa strmhlav vrhá
do priepasti hluku

Blikajúce jablko
z koruny nepravdepodobného stromu
padá ďaleko od hromu

Pre hromžiace stromy
nepočuť ani hviezdať hviezdy
poletujúce okolo tvojich vlasov

PŘEČETLI JSME PŘES RAMENO

Co se půjčuje v Pelhřimově

Čtenáři Městské knihovny Pelhřimov sázejí na osvědčené autory. Po řadu let patří mezi nejpůjčovanější beletristy Karin Lednická, Alena Mornštajnová či Patrik Hartl. V uplynulém kalendářním roce se na samotný vrchol žebříčku dostal Robert Bryndza, jehož knihy Záhadná oběť a Anděl smrti se půjčovaly vůbec nejčastěji.

„Robert Bryndza je autorem detektivních thrillerů a obě zmíněné knihy do tohoto žánru patří,“ uvedla vedoucí knihovny Iva Rajdlová a k autorovi doplnila: „Je to Brit, který žije na Slovensku, v Nitře. Letos si připomeneme deset let od vydání své první knihy a dosud prodal zhruba sedm milionů výtisků.“

Třetí a čtvrté místo obsadila již zmíněná Karin Lednická s pokračováním bestselleru Šikmý kostel. V první desítku nejpůjčovanějších titulů se objevují také tři knihy Aleny Mornštajnové. „V první pětce nechybí ani Štěpán Javůrek. Autor pocházející z Karlovarska se věnuje příběhům z pohraničí a třetí díl knihy Sudetský dům se těší mimořádnému čtenářskému zájmu,“ doplnila Rajdlová.

V oddělení naučné literatury se nejčastěji půjčovala kniha Objektivní nález: Moje nejtěžší mise. Její autor Tomáš Šebek je čtenářům dobře známý – v loňském roce měl v Pelhřimově besedu o svých lékařských zkušenostech z různých koutů světa. Velký zájem vzbudil také titul Atomová baba: Rozhovor s Danou Drábovou. Loni zesnulou jadernou vědkyni však v žebříčku předstihl Daniel Krejčík se svou knihou Hájemství: Příběh kluka z pohřebky.

„Jedná se o osobní prožitky a postřehy. Jeho rodina byla po několik generací pracovně spjata s pohřebnictvím, on sám se však rozhodl touto cestou nepokračovat a vydal se na hereckou dráhu,“ přiblížila netradičního autora Iva Rajdlová.

Zatímco v některých odděleních pelhřimovské knihovny se žebříčky nejpůjčovanějších titulů mění, v dětském oddělení zůstává situace dlouhodobě stejná. Děti už několik let nejčastěji sahají po sérii Deník malého poseroutky. Opomíjená není ani doporučená četba. „V první dvacítky se pravidelně objevují Staré řecké báje a pověsti,“ připomněla klasické dílo Eduarda Petišky vedoucí knihovny.

Zajímavé statistiky nabízí také hudební oddělení, které naznačuje rostoucí zájem o španělštinu. Na prvních příčkách žebříčku figurují tituly Distinguidos señores a Cuentos fantásticos. Pomyšlný bronz patří knize Putování po Mé vlasti od Viktora Velka.

Mezi audioknihami a hudebními CD byl největší zájem o titul Harry Potter a Kámen mudrců, ze společenských her čtenáře nejvíce zaujaly Spící královny. Ze zvukových knih se nejčastěji půjčovaly Smrtící svědectví autorky J. D. Robb a Hypnotizér od Larse Keplera.

Kamil Vaněk, Knihovnický zpravodaj Vysočiny